

НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ

„СТРЕМЕЖ¹ В ПОДКРЕПА НА НЕСПРАВЕДЛИВО НАПАДНАТИТЕ“ – КАКВО ОСТАВА НЕЯСНО ЗАД ПРОТЕСТИТЕ В ПОДКРЕПА НА ПАЛЕСТИНА В УНИВЕРСИТЕТСКИТЕ КАМПУСИ ПО СВЕТА?

АС. Д-Р АСЕН ПЕЙЧЕВ

Статията разглежда поводите и причините за вълната от студентски протести в Северна Америка, Западна Европа и Австралия срещу военните действия на Израел срещу Палестина, започнали след терористичните атаки на „Хамас“ от 07.10.2023 г. Протестите и реакцията срещу тях предизвикват публично внимание и разнопосочни реакции на различни групи в съответните общества, които показват, че терористични организации като „Хамас“ използват комплексни и ефективни методи за въздействие върху общественото мнение. В същото време има данни, че поне част от протестите са координирани чрез групи на палестински активисти, а определени сведения свидетелстват и за намесата на служби за сигурност от държави, враждебно настроени

към Израел (напр. Иран). Има и определени данни за руска намеса в дезинформационната кампания, както и за вътрешнополитически нюанс при протестите в САЩ, породен от предстоящите в края на 2024 г. президентски избори.

Ключови думи: студентски протести, Палестина, Израел, „Хамас“, терористична организация

„STRIVE TOWARD SUPPORTING THE UNJUSTLY ATTACKED“ – WHAT REMAINS UNCLEAR BEHIND THE PROTESTS SUPPORTING PALESTINE IN THE UNIVERSITY CAMPUSES AROUND THE WORLD?

ASSIST. ASEN PEYCHEV, PHD

The article reviews the prerequisites and the reasons for the student protests wave in North America, Western Europe and Australia against Israel military operation against Palestine, which has begun after the terrorist attacks of “ Hamas ” on 7th October 2023. The very protests and the public reaction to them have generated public attention and mixed attitudes from different groups in the respective societies showing that terrorist organisations such as “ Hamas ” use complex and effective methods to bias public opinion. At the same

time, there are reports that at least some of the protests have been coordinated by Palestinian activist groups, and certain reports also indicate the involvement of security services from enemy countries to Israel (e.g. Iran). Certain signs of Russian interference in the disinformation campaign, as well as political nuance in the USA protests, related to the upcoming presidential elections at the end of 2024 are also analyzed.

Keywords: Student protests, Palestine, Israel, “ Hamas ”, terrorist organisations

От началото на военните действия в Ивицата Газа, започнали в отговор на атаките на „Хамас“ срещу Израел от 07.10.2023 г., студенти от колежи и университети в Западна Европа, САЩ, Канада и Австралия протестират в подкрепа на Палестина. Те призовават своите академични институции да прекъснат всякакви академични и икономически връзки с Израел, както и да се откажат от инвестициите, които получават от свързани с Тел Авив организации. Според протестиращите, такива организации са „съучастници“ във войната в Ивицата Газа. Студентите настояват още за прекратяване на огъня. Много от тях искат университетите им да признаят случващото се за „геноцид“ и да осъдят „унищожаването на всички университети в Газа.“² В САЩ протестите започват от Колумбийския университет в Ню Йорк (вж. по-долу) и се разрастват до над 50 университета в цялата страна, вкл. Харвард, Йейл, Бъркли и Принстън. В Европа основно медийно внимание получи протестите в Сорбоната, но те се провеждат и в други френски университети, както и в Нидерландия, Германия, Швейцария и Австрия. Информация за протести има и за университети в Австралия.

Студентските протести срещу военни конфликти не са ново явление. Почти през цялата втора половина на XX в. в Западна Европа и САЩ студентските (а и академичните) общности са основни вдъхновители на и участници в антивоенни демонстрации, окупационни стачки и др. протестни мерки, насочени срещу насилствените конфликти по цял свят. Логично е, младите и интелигентни хора да имат активна позиция по актуални политически въпроси и то не само свързани със собствените им държави, но и със случващото се по цял свят. Изненадващото е, че протестите срещу израелския отговор на терористичните атаки от „Хамас“ на 07.10.2023 г. имат изключително интензивен характер и широк географски обхват – от Западна Европа до Северна Америка. Също така, протестите идват след дълъг период на „затишие“ откъм подобна гражданска активност. Ето защо около тези събития неминуемо и едновременно има засилен обществен интерес, но и неяснота за техните причини и мотивите на организаторите им.

В настоящата протестна вълна обаче, ескалацията на войната въвлича академичните ръководства в често болезнен дебат как да реагират на про-

тестите. В края на април и началото на май 2024 г., тези действия стават все по-интензивни и преминават в окупационни стачки, при което студентите изграждат палаткови лагери в кампусите. Стига се до насилие и от двете страни, особено след като академичните ръководства се обръщат към полицията с призови да се арестуват протестиращите и да се премахнат лагерите. Като цяло, в реакциите на академичната общност също царят значително разделение, което допълнително нагнетява напрежение и подсилва търсения от агентите на влияние ефект.

Целта на тази статия е да даде един по-задълбочен поглед върху събитията в редица университетски кампуси по света. Авторът ѝ е наясно, че коментира събития, които се случват и в момента и всеки краен възглед или категорична оценка ще бъдат по-скоро израз на негов личен възглед. Все пак, предизвикателството на научния текст и неговия автор е да се стреми и към актуалност, надхвърляща обичайно срещаната в подобни статии.

Няколко категорични уговорки и оценки са по-скоро „дължими“ към читателите – авторът, в качеството си на експерт по контратероризъм, счита, че:

- „Хамас“³ е терористична организация, отговорна за множество кървави атентати по цял свят още от самото си създаване през 1987 г.;
- Политическият характер на организацията ангажира държавата Палестина в терористична дейност, насочена не само към Израел, но и към цивилизования свят като цяло;
- Терористичните нападения от 07.10.2024 г. са непредизвикани от конкретни действия на Израел, а взимането на цивилни граждани за заложници е тежко престъпление, което може да бъде окачествено и като военно, ако конфликтът продължи да ескалира.

В същото време, авторът не подкрепя и мерките от военната и политическа стратегия на Израел, които смесват вътрешнополитическите проблеми на управляващите и опозицията с палестинския въпрос и го използват като „оръжие“ в битката за власт помежду си. Подобна външна политика в особено чувствителен регион на света води до краен ефект, който подсилва враждебността на световната общност. Сложната вътрешнополитическа ситуация, в която се намират преми-

ерът Бенямин Нетаняху и неговото правителство и сериозните критики от опозиционните партии в самия Израел, дават много благоприятна почва за надигане на недоволство в международната общественост и (неизбежното в подобни случаи) разпространение на конспиративни теории.

В един доста по-широк от непосредствено случващото се и отразявано публично контекст, масираните протести показват, че широки обществени групи в западните общества са склонни да проявяват не просто неразбиране, но дори и определено емоционално съпричастие с терористични организации, които отвлечат стотици мирни граждани⁴ и доказано използват мирно население като жив щит.⁵ Това прави широки кръгове от обществото изключително податливи на дезинформационни и манипулативни кампании. При това, с голяма доза сигурност може да се допусне, че голяма част от подкрепящите пропалестинските протести (активно участващи или пасивно подкрепящи) са хора и групи, които по-скоро действат като „манджурски кандидати“⁶ в стремежа си да заявят позиция срещу дългогодишното насилие между Израел и Палестина. Този тип реакция е особено опасен от гледна точка на превенцията и противодействието на тероризма, защото създава широк и влиятелен обществен контекст, в който репутацията на терористични организации бива успешно „изпирана“.

За организациите, свързани с терористична дейност, пропагандата има силата и значението на „...психологическа операция, защото може да се използва като форма на бойна дейност, насочена към дестабилизацията и подкопаването на противниковите действия и морал... Обикновените потребители на интернет, разпространяващи недостоверна информация или слухове, за да подкопаят военните или други национални интереси в сигурността, рискуват да се превърнат в съучастници, ако се докаже, че техните действия са били мотивирани от терористични психологически операции.“⁷ В същото време, палестинското ръководство и „Хамас“ черпят важен кредит на доверие заради тези събития и ги използват като значим аргумент за легитимиране на насилствения екстремизъм като действителен подход в международните отношения.

Няколко основни „вектора“ могат да бъдат ясно очертани още веднага в наблюдението на протестите. На първо място е широкото им разпространение на няколко континента неминуемо предизвиква въпроса и съмнението за *общ ценър в координацията и управлението им*. Установено е участието на пропалестинската групировка „Within Our Lifetime“⁸ („Още в нашия живот“), базирана в Ню Йорк, която през последните месеци организира блокади на магистрали, нарушаване на разписанието на влакове и затваряне на кампуси на цялата територия на САЩ. Групировката се ръководи от 29-годишния Нердин Кисуани, който я основава преди около 10-ина години с цел да се изгради общност на млади хора, които искат да се създаде информираност за палестинската кауза. Организирането на протестите се координира чрез групи в криптираните приложения за мобилни телефони (напр. Telegram, WhatsApp и Instagram). „Искам само да бъдат подкрепен палестинският народ като цяло и вярвам, че имаме правото да се противопоставим“, казва Кисуани пред NBC. „Ако някой ни е ядосан, може да говори с Байдън, с Държавния секретар, да говори с избраните държавни служители, които продължават да финансират войни зад граница, които продължават да финансират смърт и да убиват от наше име, с нашите данъци.“⁹

Друга организирана група, публично заявяваща съпричастност към координация и реализация на протести е движението A15 (15-и април)¹⁰, което изброява над 50 града по цял свят, в които координира протести срещу действията на Израел в Газа. Сайтът и организацията на протестите са анонимни. Прави впечатление използването на контакти за координация основно в криптирани комуникационни платформи и адреси на електронна поща в общодостъпната криптирана платформа Protonmail.com. Също така, в официалните изявления често се използват думи като „ционизъм“ и „ционистки“, което според много еврейски организации по света (вж. по-долу) са употребени в контекст, който може да бъде тълкуван като език на омразата. Според наблюдатели в Израел, има няколко посоки за установяване на реално прикриващите се зад групировката A15:

- Движението се подкрепя от *крайно леви и анархистки движения*¹¹ – това личи от съдър-

жанието, публикувано в платформи за видеосподеляне. Един от първите клипове за социалните медии е произведен от Submedia – група, определяща себе си като „дигитален медиен колектив, разпръснат по заграбените земи на т. нар. Америки“, активно продуцираща и разпространяваща пропагандно съдържание, подстрекаващо към безредици. Групата е част и от други крайно леви социални платформи – видеоплатформата Kolektiva, анархисткото радио и подкаст Channel Zero Network и др.

- Въпреки че се обявява за независимо движение, действията на A15 се подкрепят много координирано от *над 23 групи на палестински активисти* – Палестинско младежко движение, Палестински феминистки колектив, Ал-Ауда, Коалиция „Право на завръщане“ и др. Някои от тези групи участват и в други действия, като планирани удари (напр., на самия 15-и април срещу финансовия район в Лос Анджелис).
- Могат да бъдат проследени и *определени връзки, свързани с режима в Иран*. Така например, на 15-и април, иранският опозиционен активист Вахид Бехешти публикува в платформата X, за която твърди, че е секретен документ от зам. командира и глава на разузнаването на Иранската революционна гвардия, адресирано до зам. ръководителя по културните и психологически военни операции. Озаглавено „Подкрепа и насърчаване на палестинските движения за политическа изолация на ционисткия режим“, според Бехешти писмото формулира цели, които до голяма степен съвпадат с тези на A15, като целят не само предизвикване на обществено напрежение, свързано с конкретния конфликт, но и обща дестабилизация на западните общества. Според някои наблюдатели, твърденията на иранския опозиционер за намеса на Иран са основателни, тъй като в изтеклия в социалните мрежи видеа може да се види как събрани в зала активисти в Чикаго са обучавани да скандират „Долу ръцете от Иран“, а също и „Смърт на Америка“ и „Смърт на Израел“ на фарси.¹²

На второ място, голяма част от реториката на протестите е насочена не към израелското политическо и военно ръководство, а към граждани на Израел и хора от еврейски произход изобщо. Центърът за изучаване на екстремизма към еврейската организация „Лига срещу поругаването“ (ADL) в свое скорошно изследване анализира изявления на организатори на протести от над 130 академични институции в САЩ, отправени в периода от средата на м. април до началото на м. май 2024 г. и установява, че в повече от две трети от случаите, исканията на протестиращите включват призови за въвеждане на политики, които директно биха затруднили живота и следването на еврейски студенти, а в определени случаи биха ги изолirali от социалния живот на кампуса.¹³ Особен е казусът, който възниква с протестите в Германия и немското общество – традиционно чувствителни към кризисни ситуации, свързани с антисемитизъм. Първите протести започват през февруари, като много от тях са използвани като повод и от десни екстремисти за издигане на лозунги с антисемитско съдържание. Кметът на Берлин Кай Вагнер още тогава излиза с позиция, че това няма да бъде толерирано. В Свободния университет в Берлин в началото на май също е създаден протестен лагер, който е атакуван от полицията и са задържани 79 души. Група, наричаща себе си „Студентска коалиция Берлин“ призовава университетите от цялата федерална провинция да се обявят за прекратяване на огъня и да бойкотират „академично и културно“ Израел.¹⁴

Трета насока, свързана с по-обща антиизраелски позиции е специфичното и бъдещо по-задълбочен интерес искане на протестиращите за *отказ от инвестиции от и към Израел* с логичния (наглед) аргумент, че оттеглянето на инвестиции ще изпрати важно послание за неодобрението на действията на Израел в Газа. Разбира се, това е „нормално“ искане и защото икономическият натиск срещу академичните институции повдига в по-широк план въпроса за определени техни икономически зависимости, които предопределят и позициите им спрямо политически или геополитически въпроси. В Колумбийския университет, откъдето стартират протестите, студентска коалиция, наричаща себе си Columbia University Apartheid Divest предявява искания към универ-

ситета да се откаже от дарения на стойност 13,6 млрд. долара, които поддържат *някакви* връзки с Израел, което включва технологични гиганти като Microsoft, Amazon и Alphabet. Протестиращи в други учебни заведения като Корнел и Йейл отправят искания към тях да спрат да инвестират в производители на оръжие.¹⁵

Четвърта насока, усложняваща напрежението е смесването на различни протестиращи групи (вкл. с радикални възгледи), което усложнява намирането на решение, което е конкретно насочено на деескалация по отношение на случващото се в Близкия Изток. Така напр., в кампуса на Охайския щатски университет в края на април са арестувани двама протестиращи студенти, които представляват две протестиращи групи. Единият е член на „Студенти за справедливост в Палестина“, а вторият – на „Младежи от Охайо за климатична справедливост“. На самите протести двете групи издигат искане университетът да се откаже от инвестиции от „...компании, подкрепящи апартейда и компании за фосилни горива в окупирана Палестина“. Същото е посланието и на друга група за климатично действие „Движение Изгрев“ (оригинално наименование – Sunrise Movement), които в материал в студентски вестник заявяват, че са „...солидарни с призивите за изтегляне на инвестициите от Израел и корпорации, които поддържат израелския апартейд, и настояваме за пълно изтегляне на инвестициите от компаниите за фосилни горива и компании, подкрепящи подтисничеството над палестинци.“¹⁶

Също така, в аналитичните тълкувания на протестите се появяват и информации за руска намеса, най-вече в пропагандната и дезинформационна кампания, съпътстваща протестите. Според репортера на Wired, Дейвид Гилбърт, групата за кибероперации, свързана с Кремъл, Doppelganger¹⁷ се е намесила в разпространението на дезинформация, свързана с пропалестинските протести. Doppelganger са известни с използването на неавтентични бот-акаунти, разпространяващи връзки към фалшиви версии на реални новинарски сайтове. В конкретния случай, таргетирайки американската аудитория, групата пропагандира фалшива статия на „Вашингтон Пост“ със заглавие „Сорос плаща 30 долара на час за антисемитизъм“. Статията твърди, без да посочва доказателства, че протес-

тиращите в американските колежи са „финансирани от фондациите на Сорос и Рокфелер“. Сайтът изглежда идентичен с реалния „Вашингтон Пост“, освен по това, че използва лека вариация в реалния URL-адрес. Фалшивата новина е разпространена в осем отделни поста в социалната мрежа X, които са споделени от над 750 бот-акаунта множество пъти, създавайки общо над 6000 споделяния. За по-висока ефективност, Doppelganger използва комбинация от ботове за съдържание (content bots), които поставят връзката и промоционални ботове, които след това засилват оригиналните постове с платено промотиране сред целевата аудитория. Конспиративната кампания на Doppelganger прави ретроспекции между настоящите протести и протестите в Кент Стейт Юнивърсити през 1970 г., когато четирима студенти са убити от Националната гвардия.¹⁸

Медийната манипулация и от двете страни на конфликта се използва активно, защото Израел и Палестина се намират във война. Все пак, добре е да открийм два различни „пласта“ в опитите да се влияе върху отразяването на събитията и техния анализ:

- От една страна, информацията за самия въоръжен конфликт се разпространява предубедено и от двете страни, защото това е открит източник, използван и от разузнаването, а от друга – това се приема като нормален похват по време на военни действия, за които страните в тях директно признават като война.
- От друга страна, Палестина и „Хамас“ полагат допълнителни усилия и използват активно организирани групи в глобален мащаб, за да разпространяват манипулирана или изцяло фалшива информация.

Макар и по-скоро с „жълт привкус“, типът съдържание, в който се твърди, че звезди от спорта и шоу-бизнеса подкрепят палестинската кауза има много силен отзвук, особено в гладните за бързи сензации социални медии. Кликбейт¹⁹-подходът генерира значителни резултати за пропалестинските активисти в интернет. Подобни манипулации през последните месеци са направени със следните известни личности:

- Стивън Кинг, който изразява подкрепа за Украйна в социалната мрежа X – снимката е об-

работена и на мястото на надписа „Ukraine“ се появява „Palestine“;

- В изваден от контекста цитат на Харисън Форд във Фейсбук, той е описан като „про-палестински настроен“, като реалното изказване на актьора е направено по време на форум на ООН за Амазонската джунгла през 2019 г.;
- Deutsche Welle засича фалшиви видеа, показващи футболната звезда Кристиано Роналдо, мнимо изказващ подкрепа за палестинската кауза.²⁰

Специфичен вътрешнополитически нюанс в действията на студентите в САЩ дава и други поводи да не се изключва хипотезата за „външно дирижиране“ на протестите. Предвид напрегнатата президентска кампания и разногласията по темата за Близкия Изток и при демократите, и при републиканците е важно да се проследят публичните реакции на техните представители. Както отбелязва кореспондентът на „Гардиън“ във Вашингтон Робърт Тейт, „Републиканците идентифицират колежанските протести срещу войната на Израел в Газа като ядро на наратива в предизборната кампания и се надяват, че създалият се хаос може да им помогне в осуетяването на втория мандат на Джо Байдън. Тази стратегия е ясно демонстрирана от републиканския сенатор от Арканзас Том Котън в скорошно телевизионно интервю, при което той се изказва подигравателно за лагерите на протестиращите, определяйки ги като „малки Гази“ и критикува президента за възприетата като неуспех липса на недвусмислено осъждане на антисемитизма... Посланието е ясно: дори и ако през предстоящата лятна ваканция в колежа може да се очаква период на спокойствие в кампусите, републиканците ще се стремят да държат проблема в дневния ред на обществото.“²¹

Допълнителен елемент от картината на протестите в САЩ е, че представители на Републиканците оказват натиск и върху университетските лидери, изисквайки от тях да вземат мерки за ограничаване на речта на омразата, която според тях насърчава насилието срещу евреи. Изострянето на ситуацията води до атаки срещу протестиращите и техните лагери. Така напр., на 18.04.2024 г. Президентът на Колумбийския университет Минуш Шафик²² се обръща към полицията с призив да разчисти палатковия лагер в кампуса в Ню Йорк,

ден след като е поела ангажимент пред членове на Конгреса, че ще предприеме „дисциплиниращи“ мерки срещу някои протестиращи. През нощта са арестувани над 100 души.²³

Интересно е да се направи паралел между студентските протести в САЩ през 60-те год. (основно насочени срещу войната във Виетнам) и настоящите. Сравненията със ситуацията „тогава и сега“ открояват някои значителни сходства в общите позиции на Републиканците и Демократите. През 60-те год., групите студенти организират протести и демонстрации, изгаряйки повиквателни и скандирайки лозунги срещу президента Линдън Джонсън. Машабните военни разходи водят до главоломно растящ бюджетен дефицит и влошаващи се икономически условия в страната. Те бързо създават антивоенно движение, включващо освен студентите, религиозни групи, организации за граждански права, както и възникналите в хода на войната организации на ветерани. От ситуацията се възползват консервативните кръгове в Републиканската партия, които започват активна политическа кампания, акцентираща върху необходимостта от борба с хаотичните обществени процеси и отпращаща призови за „ред и законност“. През 1968 г. Ричард Никсън печели президентските избори, основно с реторика по темата, което способства за прилагането на груби мерки срещу антивоенните активисти и другите групи, които се противопоставят на статуквото.²⁴

В заключение можем да обобщим, че протестната вълна в университетските кампуси в Северна Америка, Западна Европа и Австралия е породена не просто и не само от непосредствената тежка ескалация на конфликта в Ивицата Газа. От една страна, военният отговор на Израел се възприема и коментира нееднозначно и получава сериозни критики дори от съюзниците им. От гледна точка на световното обществено мнение е нормално тежките жертви и масираните военни действия да бъдат осъдени и към двете страни да се отправят призови за тяхното прекратяване. От друга страна, описаните в статията признаци за определен тип координация на действията между различните протестиращи буди сериозни съмнения, че част от протестите, (дори и започнали спонтанно) в последствие може да са овладени от различни заинтересовани страни, които целят да се повлияе чрез

обществен натиск върху външната политика на съответните държави. Данните за участие и на други организации освен логично участващите палестински такива в чужбина (напр. ирански) показват, че има интерес от ескалация в съответните общества и натиск за промяна на външнополитически позиции. От трета страна, намесата на групи за дезинформация, в които се проследява руска намеса, говори за много по-дълбока намеса в протестите, която може би има за цел да дестабилизира единството в самите западни съюзници, отклонявайки техния фокус от дебата за следващите стъпки в помощта за Украйна.

Не на последно място, реакцията на общественото мнение в западните общества спрямо действията на „Хамас“ и Палестинското държавно ръководство буди притеснения. Тя показва, че пропагандата и манипулацията, използвани от една призната за терористична организация могат с постоянни и интензивни действия да променят обществените нагласи и да въздействат дори върху много по-широк кръг от теми и решения. Активното използване на традиционните и социалните медии за усилване на ефектите и характерните „ехо-ефекти“ от посланията на пропагандистите създават много благоприятна среда за „замъгляване“ на категоричните позиции, свързани с осъждане на тероризма и неговото използване в международен мащаб. В случая, ситуацията се утежнява и от предполагаемото „съюзяване“ на различни групи заинтересовани страни, които желаят да постигнат политическа дестабилизация в различни направления.

От изследователска гледна точка, темата е изключително интересна и изискваща мултидисциплинарен подход за обхващане на всички аспекти на въздействие – външно- и вътрешнополитически, комуникационен, свързан с контраразузнавателната дейност и националната сигурност.

Може да се прогнозира и по-интензивни развиятия, свързани с процеси и събития в близко бъдеще, които изброявам в хронологичен ред:

- Формирането на новите мнозинства в Европейския парламент при избирането на новите еврокомисари – очакванията са за сериозно укрепване на партиите, изповядващи евроскептични позиции и дори формиране на нови политически „семејства“, които поставят

под въпрос съществуването на ЕС в сегашния му вид и по-нататъшното му развитие като политически съюз.

- Насоката във външната политика на Иран след президентските избори и евентуално „втвърдяване“ на позициите срещу Израел – макар и да се не очаква сериозна промяна във външната политика на ислямската държава, съмненията за „неслучайната“ гибел на загиналия президент Ебрахим Раси и министъра на външните работи Хосеин Амир-Абдолахян. Военните удари с ракети и дроне на Иран срещу Израел от 13.04.2024 г. показват, че е премината доста критична граница в ескалацията на конфликта.
- Изходът от президентските избори в САЩ – турболенциите в предизборната кампания след произнасянето на присъдата срещу Доналд Тръмп правят изборите трудно предсказуеми. От една страна, Доналд Тръмп показва по време на мандата си сериозна подкрепа за израелската позиция (с признаването на Йерусалим за столица), но от друга страна противоречивите му виждания за външната политика на САЩ увеличават риска от консолидация на екстремистки и терористични организации в Близкия Изток.

БИБЛИОГРАФИЯ:

НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК:

1. Василева, К. Заложници срещу затворници. Кой са хората, които Хамас и Израел разменят. Свободна Европа (онлайн), 29.11.2023, <https://www.svobodnaevropa.bg/a/zalozhnitsi-zatvornitsi-hamas-izrael/32701451.html>, последен преглед на 28.05.2024 г.
2. Детев, А. Как пропалестинските студентски протести разделиха Германия. Дойче веле (онлайн), 10.05.2024, <https://www.dw.com/bg/kak-propalestinskite-studentski-protesti-razdeliha-germania/a-69042173>, последен преглед на 03.06.2024 г.
3. Палестински знамена в университета. Как студентски протести срещу войната в Газа обхванаха Европа. Свободна Европа (онлайн), 09.05.2024 г., <https://www.svobodnaevropa.bg/a/studenti-evropa-protesti->

voyna-gaza/32938269.html, последен преглед на 17.05.2024 г.

НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК:

1. Edmonds, C., A. Betts, A. Hartocollis. What to Know About the Campus Protests Over the Israel-Hamas War. The New York Times (online), 28.04.2024, <https://www.nytimes.com/2024/04/17/us/college-protests-israel-hamas-war-antisemitism.html>, последен преглед на 17.05.2024 г.
2. Delouya, S. Campus protesters are calling for divestment. Here's what that means. CNN (online), 30.04.2024, <https://edition.cnn.com/2024/04/30/business/what-is-divestment-college-protests-israel/index.html>, последен преглед на 17.05.2024 г.
3. Diker, D., T. Shorr. The April 15 Trade Blockade Around the World. Jerusalem Center for Public Affairs (online), 15.04.2024, <https://jcpa.org/the-april-15-trade-blockade-around-the-world/>, последен преглед на 27.05.2024 г.
4. Gilbert, D. A Russian Influence Campaign Is Exploiting College Campus Protests. Wired (online), 08.05.2024, <https://www.wired.com/story/russian-influence-campaign-exploiting-college-campus-protests/>, последен преглед на 17.05.2024 г.
5. Lieberman, A. V. Terrorism, the Internet, and Propaganda: A Deadly Combination. JOURNAL OF NATIONAL SECURITY LAW & POLICY, Vol. 9:95, 2017, p. 115
6. Sinha, U., J. Arnold, D. Markham. Who is behind the Pro-Palestinian Protests in the US?. News Nation (online), 01.05.2024, <https://www.newsnationnow.com/world/israel-palestine/who-is-organizing-pro-palestine-protests/>, последен преглед на 18.05.2024 г.
7. Sparrow, T., A. de Graaf. Fact check: Celebrity support for Palestinians or Israelis?. Deutsche Welle (online), 15.05.2024 г., <https://www.dw.com/en/fact-check-are-these-celebrities-showing-solidarity-with-palestinians-or-israelis/a-69074711>, последен преглед на 28.05.2024 г.
8. Tait, R. How the right is weaponizing pro-Palestinian campus protests in the US. The Guardian (online), 13.05.2024, <https://www.theguardian.com/us-news/article/2024/may/13/>

republicans-biden-israel-gaza-war-protests, последен преглед на 17.05.2024 г.

9. Webb, J. Pro-Palestine protesters find solidarity with climate advocates at student encampments. Prism Report (online), 13.05.2024, <https://prism-reports.org/author/jill-webb/>, последен преглед на 28.05.2024 г.
10. What Do Anti-Israel Student Organizers Really Want? Examining the Extreme Demands Behind the Campus Protests. ADL (online), 15.05.2024, <https://www.adl.org/resources/blog/what-do-anti-israel-student-organizers-really-want-examining-extreme-demands-behind>, последен преглед на 17.05.2024 г.

- 1 В заглавието авторът използва игра на думи – арабската дума *хамас* (ساح) означава „стремеж“, „устрем“. „Хамас“ е акроним на Харакат ал Мукауама ал Исламия – „Ислямско движение за съпротива“ – б. а.
- 2 Вж.: Палестински знамена в университета. Как студентски протести срещу войната в Газа обхванаха Европа. Свободна Европа (онлайн), 09.05.2024 г., <https://www.svobodnaevropa.bg/a/studenti-evropa-protesti-voyna-gaza/32938269.html>, последен преглед на 17.05.2024 г.
- 3 Хамас е палестинска паравоенна и политическа организация. Основана е през 1987 г. като клон на най-голямата ислямска политическа организация „Мюсюлманско братство“ (Египет, 1928 г.) от Ахмед Ясин и Мухамед Таха. Основната ѝ цел е унищожаването на Израел и създаването на държава Палестина. Според САЩ, Израел и ЕС „Хамас“ е терористична организация – основание за това е устойчиво използваната тактика за самоубийствени атентати срещу Израел, като са основно насочени към израелските военни и тайни служби. Голяма част от палестинското население подкрепя „Хамас“ – б. а.
- 4 Василева, К. Заложници срещу затворници. Кой са хората, които Хамас и Израел разменят. Свободна Европа (онлайн), 29.11.2023, <https://www.svobodnaevropa.bg/a/zalozhnitsi-zatvornitsi-hamas-izrael/32701451.html>, последен преглед на 28.05.2024 г.
- 5 Според международното право, терминът „жив щит“ означава използване на цивилни или други защитени лица като защита срещу атака на военни обекти при военни операции. Използването на живи щитове е забранено от Първия протокол на Женевската конвенция и се счита за военно престъпление и нарушаване на хуманитарните закони. Още в периода 2008-2009 г. Amnesty International за пръв път отбелязва използването на подобна тактика, като отбелязва, че при тогавашния конфликт и двете страни (Палестина и Израел) я използват в Ивицата Газа. Вж.: Gaza civilians endangered by the military tactics of both sides. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2009/01/gaza-civilians-endangered-military->

- tactics-both-sides-20090108/; Подобно е заключението и на НАТО за конфликта през 2014 г. – https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/hamas_human_shields.pdf, p. 152. При конфликта през 2023 г. използването на болници като укрития за бойци на „Хамас“ е признато и осъдено от ООН, вж.: Amid Increasingly Dire Humanitarian Situation in Gaza, Secretary-General Tells Security Council Hamas Attacks Cannot Justify Collective Punishment of Palestinian People. United Nations, 24.10.2023, <https://press.un.org/en/2023/sc15462.doc.htm>
- 6 Използвам термина, добил популярност чрез романа Р. Кондън „The Manchurian Candidate“ (1959 г.) и едноименния филм от 1962 г. (реж. Дж. Франкенхаймер) – изразът е станал нарицателно за хора, които несъзнателно участват в незаконни действия, подведени от заинтересована и злонамерена страна. Вж.: <https://www.dictionary.com/e/politics/manchurian-candidate/>
 - 7 Lieberman, A. V. Terrorism, the Internet, and Propaganda: A Deadly Combination. JOURNAL OF NATIONAL SECURITY LAW & POLICY, Vol. 9:95, 2017, p. 115
 - 8 Вж.: <https://wolpalestine.com/>
 - 9 Sinha, U., J. Arnold, D. Markham. Who is behind the Pro-Palestinian Protests in the US?. News Nation (online), 01.05.2024, <https://www.newsnationnow.com/world/israel-palestine/who-is-organizing-pro-palestine-protests/>, последен преглед на 18.05.2024 г.
 - 10 Вж.: Името на движението е свързано с датата на първия им протест – 15-и април 2024 г. – <https://www.a15action.com/>
 - 11 Курсивите по-долу са мои – А. П.
 - 12 Цит. по: Diker, D., T. Shorr. The April 15 Trade Blockade Around the World. Jerusalem Center for Public Affairs (online), 15.04.2024, <https://jcpa.org/the-april-15-trade-blockade-around-the-world/>, последен преглед на 27.05.2024 г.
 - 13 За случаите, включени в проучването на ADL, вж.: What Do Anti-Israel Student Organizers Really Want? Examining the Extreme Demands Behind the Campus Protests. ADL (online), 15.05.2024, <https://www.adl.org/resources/blog/what-do-anti-israel-student-organizers-really-want-examining-extreme-demands-behind>, последен преглед на 17.05.2024 г.
 - 14 Цит. по: Детев, А. Как пропалестинските студентски протести разделиха Германия. Дойче веле (онлайн), 10.05.2024, <https://www.dw.com/bg/kak-propalestinskite-studentski-protesti-razdeliha-germania/a-69042173>, последен преглед на 03.06.2024 г.
 - 15 Вж.: Delouya, S. Campus protesters are calling for divestment. Here's what that means. CNN (online), 30.04.2024, <https://edition.cnn.com/2024/04/30/business/what-is-divestment-college-protests-israel/index.html>, последен преглед на 17.05.2024 г.
 - 16 Webb, J. Pro-Palestine protesters find solidarity with climate advocates at student encampments. Prism Report (online), 13.05.2024, <https://prismreports.org/author/jill-webb/>, последен преглед на 28.05.2024 г.
 - 17 Името на групата е на немски и означава „двойник“ (Doppelgänger) – б. а.
 - 18 Цит. по: Gilbert, D. A Russian Influence Campaign Is Exploiting College Campus Protests. Wired (online), 08.05.2024, <https://www.wired.com/story/russian-influence-campaign-exploiting-college-campus-protests/>, последен преглед на 17.05.2024 г.
 - 19 С този термин се описва съдържание в интернет, целящо генерирането на приходи от онлайн реклама или привличане на внимание за други цели, правейки компромис с качеството и точността на предоставяната информация. Разчита се на сензационни заглавия и „хващащи окото“ снимки (thumbnail, най-често извадени от контекста на съответната фалшива новина), които да привличат кликания върху тях и така да насърчават разпространението и споделянето онлайн на манипулативни материали – б. а.
 - 20 Вж.: Sparrow, T., A. de Graaf. Fact check: Celebrity support for Palestinians or Israelis?. Deutsche Welle (online), 15.05.2024 г., <https://www.dw.com/en/fact-check-are-these-celebrities-showing-solidarity-with-palestinians-or-israelis/a-69074711>, последен преглед на 28.05.2024 г.
 - 21 Tait, R. How the right is weaponizing pro-Palestinian campus protests in the US. The Guardian (online), 13.05.2024, <https://www.theguardian.com/us-news/article/2024/may/13/republicans-biden-israel-gaza-war-protests>, последен преглед на 17.05.2024 г.
 - 22 В контекста на предизборната кампания в САЩ, представители на Републиканската партия в Камарата на представителите искат оставката на г-жа Шафик. Вж.: <https://bnr.bg/horizont/post/101981055/razrastvat-se-studentskite-protesti-v-sasht-v-podkrepa-na-palestincite>
 - 23 Вж.: Edmonds, C., A. Betts, A. Hartocollis. What to Know About the Campus Protests Over the Israel-Hamas War. The New York Times (online), 28.04.2024, <https://www.nytimes.com/2024/04/17/us/college-protests-israel-hamas-war-antisemitism.html>, последен преглед на 17.05.2024 г.
 - 24 Вж. напр.: The student movement and the antiwar movement. Khan Academy (online), <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/postwarera/1960s-america/a/the-student-movement-and-the-antiwar-movement>, последен преглед на 17.05.2024 г.